گوننار ئێکێلۆف و خەونی ڕۆژهەڵات

«عەرەبێکم، شێت و شەیدای جوانە بە ڕووبەندەکانم»

پرۆفێسۆر. ئەندێرس ئولسۆن*
لە سویدییەوە: ڕزگار شیخانی
(سوید)

لە بن ناوونیشانی ئەم بابەتەدا گوتراوە «گوننار ئێکێلۆف و خەونی ڕۆژهەڵات». دەمەویت هەر لەسەرەتاوە ئەوە بڵێم، کە من لێرەدا هەوڵی ئەوە نادەم ڕوانگەیەکی شیکاری بدەم بە پێوەندی هەمەلایەنی ئێکێلۆف بە ڕۆژهەڵاتەوە. ئەمە زۆر درێژە دەکێشێت و لە توانای منیشدا نییە. گوننار ئێکێلۆف بە شێوەیەکی سەرسوڕهێنەر سنوورەکانی کولتوور و زمانانی دەبەزاند، بەڵام سنووری باوەڕی ئاییینیشی دەبەزاند: مۆتیڤی قووڵی بودی، تاوی و سۆفی لە شیعرەکانیدا هەن، کە زۆر ئاسان نین بەیەکەوە گرێ بدرێن.

لێرەدا زێتر باس لە ڕێگەی ئیکێلۆف بۆ ڕۆژهەلات دەکرێت، کە چەند زۆریش گرنگ بوو بۆ شیعری ئەو، بەتایبەتی بۆ «سیانەی دیوان». لێرەدا من لە ئاسەوارێکی ئەدەبییەوە دەست پێدەکەم، کە ئەو زوو دۆزییەوە، کە بە ڕای من بۆ شاعیرەڕێی ئەو یەکلاکەرەوەو زۆر گرنگە.

کە دکتۆرا نامەکەمم (نا-ی ئێکێلۆف) دەنووسی، لەناو یەکێک لەو هەموو دەفتەرە ڕەشانەی تێبینیدا، کە هی ئێکێلۆفن و لە(١) Carolina Rediviva Up-psala پارێزراون، ئەم دێرە شیعرەم بەرچاو کەوت:

«عەرەبێکم، شێت و شەیدای جوانە بە ڕووبەندەکانم.»

کە یەکەمجار ئەم دێرەم خوێندەوە، شڵەژام.

بۆ ئیکێلۆف بەخۆی دەڵێت عەرەب؟

ئەوە چۆن ئێکێلۆف ئاوها بە ئاشکرا ڕەگەزی لە سویدییەوە بۆ عەرەب دەگۆڕێت؟

هەر بەڕاست گوننار ئێکێلۆف، ئەوەی کە ئێمە بە خۆشییەوە دەمانەوێت وەکو ڕەنگە گەورەترین شاعیری

گوننار ئێکێلۆف

سوێدی زمان بیبینین، چەند «سوێدی»یە؟

دێرەکە، کە بە قەڵەمی ڕەش نووسراوە، بە دڵنیایی هی ڕەشنووسی یەکەمی «شیعرەکانی دیوان»ە، کە ساڵی ١٩٦٥ نووسران. لەم ڕەشنووسانەدا زۆر جار ئێکێلۆف خۆی بە ئاشکرا بوونی هەیە، بە بێ ئەو میرەی کە پاشان لێیدەگەڕێ لە کۆمەڵە شیعری دیواندا بدوێت.

دێرەکە لە شیعرێکدا هاتووە، کە دەکرێت بە ئاسانی بگەڕێنرێتەوە سەر سەفەری ئێکێلۆف بۆ ئەستەمبووڵ لە بەهاری ساڵی ١٩٦٥دا. شیعرەکە وا دەردەبڕدرێت:

پاکیزە لە پشت ئاسنبەندێک
لە بن ڕووبەندێک
لە ڤلاچێرن
ڕوخسارتم نەبینیوە
بەڵام چاوەکانت
عەرەبێکم، شێت و شەیدای جوانە بە ڕووبەندەکانم.

واتە مەسەلەکە ڕەشنووسێکی زیکر، دوعا و نزایە بۆ پاکیزە لە بەشی یەکەمی «دیوان لەسەر میر ئێمگیوون»دا، ئەو کۆمەڵە شیعرەی کە لە ساڵی ١٩٦٥دا چاپ کرا، بەڵام ڕێک ئەم دێرانە بڵاونەکرانەوە، ڕەنگە لەبەر ئەوەی میرەکە خۆی عەرەب نەبوو، بەڵکو بەگوێرەی کۆمێنتارەکانی ئێکێلۆف لەکۆتایی کۆمەڵە شیعرەکەدا، کوردێکی باکووری ئێران بوو. وا پێدەچێت ئێکێلۆف لە ڕەگەزی خوددا دوودڵ بووبێت و ئەمەیش لەگەڵ ئەوەدا یەکدەگرێتەوە، کە چۆن ئەو نەک هەر تەنیا سنووری کات و شوێنی دەبەزاند. بەڵکو سنووری شوناسی خۆیشی و قسەکەریشی دەبەزاند.

ئەم دەربڕینە و گەمەی ئێکێلۆف لەگەڵ شوناسێکی نامۆدا چی دەگەیەنێت؟

نووسەران بەوە ناسراون کە ژیانی تر دروست بکەن، بچنە ناو ناخی کەسی هەبوو، یان کەسی خەیاڵکردە و بێنە دەرەوە، بەڵام بێگومان ئەمە جیاوازە لەوەی کە کەسی خەیاڵکردەی جودا دروست بکەیت و یەکێکیان بکەیت بە ئەلتەر ئێگۆ «خودێکی تر، یان منێکی تر»، بۆ نموونە، میر ئێمگیوون لە شیعرەکانی دیواندا.

تا ئێستا هیچ کەس گومانی لەوە نەبووە، کە لەم شیعرانەدا گوێمان لە ئاوازی ئێکێلۆفیشە دەبێت. گەمەی تێدایە لەگەڵ تەمەن، باری خزمایەتی و بابەتی بیۆگرافیی خاو، کە لە ڕەشنووسی یەکەمدا زێتر هەن. لە نامەیەکدا کە مێژووی ١/٤/ ١٩٦٥ی لەسەرە و لە ئەستەمبوولەوە بۆ ئۆلۆف و مارتینە لاگێر کرانز نووسیویەتی، ڕەشنووسێکی ئەو شیعرە بەناوبانگەی تێدایە، کە ناوی «ئەیاسمە»یە و ژمارە بیست و چوارە لە «دیوان لەسەر میر ئێمگیوون»دا. لە دیوانە چاپکراوەکەدا، ئەوە میرەکەیە، کە خۆی لە ئاودا ئاوێنا دەکاتەوە، بەڵام زۆر کەس شێوەی شاعیر خۆیان تێدا ناسیوەتەوە.

لە ئاوە مەندەکەدا(٢)
ڕۆحی خۆم نواند:
گەلێ لێچ.
سەرەتای ملێکی چرچ
دوو چاوی تەڵخ/.../

لە ڕەشنووسەکەدا ئێکێلۆف باسی خۆی دەکات: «وا خۆم لە ئاوەکەدا دەبینم/ گوننار ئێکێلۆف...».

لای ئێکێلۆف، ئەم خۆ ناسینەوەیە درەنگە لە ڕۆڵی کەسێکی نامۆدا، پرسیاری گرنگ دەوروژێنێت، نەک هەر لەبەر ئەوەی، کە ئەو وەکو شاعیر زۆر وریایە لەو شتانەی کە خۆبین. ماوەیەکی زۆر پێش ئەوەی لە «دیوان

لەسەر میر ئێمگیوون»دا ئەم ڕۆڵە خەیاڵکردە شیعرییە دەربخات، دەبینین کە چۆن ئەم خۆناسینەوەیە لە نووسەرایەتی ئەودا وەکو ئاخافتن بە دەنگی خەڵکی تر دەردەکەوێت. لە هەمان کاتدا وا پێدەچێت کە خۆپەسندترین شاعیرمان، ئەو کەسەیە کە زێتر لە هەموو شاعیرەکانی ترمان، دەهێڵێت کەسی تر ئاوازی ئەو بڵێتەوە.

چۆن ئەم پارادۆکسە شی بکەینەوە؟

دەتوانرێت باسی نەبوونی پێوەندی کۆمەڵایەتی لای ئێکێلۆفی لاو بکرێت. ئەو وەکو تاقانە، زوو بێ باوک بوو و بە پێوەندییەکی سارد و سڕی بێ سۆز لەگەڵ دایکیدا، کەسی نەبوو لە گەشەیەکی هارمۆنی بۆ چوونە ناو تەمەنی گەورەیی پێشەنگی بێت. ڕەنگە ئەمە ڕوونکردنەوەیەک بێت لەوەی کە ئەو دەبوو وا گەرموگوڕ بە دوای پێشەنگدا بگەڕێت، لای ئەویش ئەم گەڕانە لە دەرەوە، لە شوێنێکی تر و کولتوورێکی تردا دەبێت. هەموو شاعیرێک پێویستی بە پێشەنگ هەیە کە سرووشی پێ بدات، بەڵام لە حاڵەتی ئیکێلۆفدا، ئەم پێویستییە زۆر پەیوەستە بە ڕێگەیەکی دەرچوون لە خۆدا. لە ڕۆژهەڵات و «ئەویتر»دا بۆ خۆی دەگەڕێت، بەڵام تەنیا بۆ ئەوەی ڕەچەڵەکەکانی لە دوای خۆیدا جێبهێڵێت. قاسید ڕێگەی لەخۆ چوونە دەرەوەی بەرەو خودی بەپاکیزەیی لە دایکبووی ناو شیعر نیشان دەدات.

گوننار ئێکێلۆف حەزی لە گوتەی «کاریگەری» نەدەکرد، بەڵام باوەڕی بە «خۆناسینەوە» هەبوو. زۆر جاریش باسی کردووە، کە نەبوونی هۆیەکی یەکلاکەرەوەیە بۆ داهێنان. وەک ئەوەی نەکرابێت نەبوونی چارەسەر کرابێت. تەنانەت لای ئێکێلۆف وایە، ئەو باوەڕی بە شتێکە ڕێک لەبەرئەوەی خۆی بێبەشە لە شتەکە. نەبوونی دەبێتە باوەڕهێنان بە تەواو خۆناسینەوە، یان ڕازیبوونێک لە بۆشایی یان لە عەدەمدا، ئەوانەی ئێمە لێیان بێبەشین.

ڕەنگە لەبەر ئەمە بووبێت ئێکێلۆف وا توند کاردانەوەی هەبوو، دەمێک ئاماژە بە پێوەستی ئەو بە ئیلیەت، یان بە ڕامبۆوە کرا. هەستی بە زۆر نزیکبوونی ڕێنیشاندەرەکەی کردووە و دەبێت بەرگری لە خۆی بکات.

خۆ لەم حاڵەتەی کە لێرەدا بە لای منەوە سەرنجڕاکێشەو ڕەوتێکی شیعری دەداتە خەونی ڕۆژهەڵات، ئێکێلۆف وای نەکردووە. حاڵەتەکە لەمەڕ شاعیری عەرەب و سۆفی سەدەکانی ناوەڕاست «ئیبن ئەلعەرەبی»یەوەیە..

لای ئێکێلۆف خۆناسینەوەکە لەگەڵ دەنگێکی لە کات و شوێن لە ئارا نەبوودا بەر لە نووسینی شیعرەکانی دیوانیش مێتودێکی شیعری بوو، کە تێیدا بوو بە پێشەنگ. ڕەنگە غەریزەی ئەمە بووبێت، کە بەسەر مردووەکانیشدا هەڵبدات، کە (ئەوی زوو بێ باوک بوو) هەستی پێکردبوو و داهێنەری ئەم هونەرەیش بوو. لە شیعری En Molna- elegi و شیعرەکانی دیوانیشدا، مەسەلە ئەوەیە کە دەنگ بە سێبەرەکان بدات. هەموومان ئەو دێڕانەی ئێلێگییەکە Elegi «شیعری سەردولکەیی» دەناسین، کە دەڵێ:

ئاوها لە قووڵایی بەرسکمدا
هەست بەم مردووانە دەکەم:/
ئەو هەوایەی هەڵی دەمژم، لە مردووەکان گیر دەبێ،
ئەو تێنوێتییەی من دەیخۆمەوە، تێکەڵی مردووان بووە،
ئەوان برسێتی و بژێوی منن:/
من ژیانی ئەوان دەمرم، ئەوان مردنی من دەژین.

سەرنجی ئەوە بدە، لێرەدا ئێکێلۆف چۆن باسی ئەوە دەکات کە خودی تێنوێتی بخواتەوە و برسێتیش بخوات و لە دەستدانیش مسۆگەرە. ئێکێلۆف توانایەکی سەیری هەیە کە بخزێتە ناو دەنگی ئەویتر و بیکات بە دەنگی خۆی. بیربکەوە چۆن «خودی شیعر»ی ئێکێلۆف بێ بەرگریکردن گوتەی هێنری میچاوکس-ی شاعیری بەلجیکی وەردەگرێت، کە گوتوویەتی «لە وڵاتێکی دوورەوە بۆتان دەنووسم». و ئێکێلۆف لە سەرەتای شیعرێکی زۆر ناسراوی خۆیدا بەناوی Opus in-certunدا بەکاری هێناوە. ئێکێلۆف لەم دێرە شیعرەدا شتێکی تەواو جیاوازی لەوەی میچاوکس دروستکردووە، لەگەڵ ئەوەشدا نزیکەی دەقاودەق هەمان دەربڕینە، تەنیا بکەرێک گۆڕاوە. ئێکێلۆف نووسیویەتی: «لە وڵاتێکی دوورەوە بۆت دەنووسم»..

ئەوەی سەرنجڕاکێشە، ئەوەیە، شیعرەکە لە بارەی

ڕوانگە گۆڕینێکە، کە دەستی بەسەر زمانیشدا گرتووە. نووسین گۆڕینی خاکە، پەیڤینە لەوبەرەوە. کرۆکی لەسەرخۆ هاتووی دەنگ، فۆرمێکی باوەڕپێکراوی نامەکەیە، وەک لەم شیعرەدا، کە لە مەودایەکی زۆر دوورەوەیە. ڕێک ئەمە بۆ من خەسڵەتی ناسینەوەی شیعری ئێکێلۆفە، متمانە هەبوون لەوەی کە وشەکان دەگەنە جێگە. پێویست ناکات خۆیان دەربخەن، دەتوانن منگە منگ بکەن، بە دەستکوتان بڕۆن، کاتی خۆیان بەکاربهێنن. چرپەچرپی نێوان درزی شوورەن، وشەن کە لە کات و شوێندا مەودا دەبڕن و دەبن بە فۆرمێکی دیار.

دەگوترێت، ئەزموونی گرنگ و یەکلاکەرەوەی نووسەرایەتی ئێکێلۆف لە ساڵی ١٩٢٩- ١٩٣٠ لە پاریس گەشەی کردووە، ئەو دەمەی ڕەشنووسە سەرەتاییەکانی یەکەمین دیوان و شیعری «شەوێک لە ئاسۆدا»ی نووسیوە، بەڵام بەر لەمەیش، خەونی هیندستان و شیعری ڕۆژهەڵاتی وەکو ڕێگە چارەیەک بۆ دوورکەوتنەوە لە ئەورووپا و مەسیحایەتی بێزەوەر، گەشەی کردووە. سەرەتا خەونی «ئەوی دیکە»ی ڕادیکاڵ و پاشانیش مودێرنیزم هاتووە.

با بە کورتی ئاماژە بەم ئارەزووە زووەی ئێکێلۆف بدەم. زۆر کەس لەگەڵ من، لە سەربەخۆیی ئێکێلۆف لە گەڕانیدا بەدوای ڕۆژهەڵات حەپەساوە. کە شاعیرانی تر دوای بیرمەندی سەدەی هەژدەم دەکەوتن، بە دوای شوێنهاوەرێک، یان بەدوای نیتشەیەک دەکەوتن، بۆ ئەوەی خۆیان لە عەقڵ و دوالیزمی ڕۆژئاوا ڕزگار بکەن. ئێکێلۆف بەدوای کەسێکی تر کەوت، ڕێگەیەکی زۆر سەختتری گرتەبەر. ئەو باسی کردووە کە چۆن سەرەتا لە ئەفسانە و حیکایەتدا خولیای هیند و کۆنترین فۆرمی بودیزم و پاشانیش شیعری تەسەوفی فارسی و عەرەبی بووە. هەر لە هاوینی ساڵی ١٩٢٥ و لە شاری دیپی فەرەنسا، کە هێشتا ١٨ ساڵی پڕ نەکردبووەوە، نووسیویەتی کە دەیەوێت «دیوانێکی گەورە، «کۆمەڵە شیعر» بێگومان لە شێوازی ڕۆژهەڵاتی، کە ئایینێکی نوێ لەخۆ دەگرێت» بنووسێت. چل ساڵی ڕێک پێش ئەوەی «دیوان لەسەر میر ئێمگیوون» بنووسێت، ئەمەی نووسی.

ناوی دیوان، کە بە فارسی و عەرەبی بە مانای کۆمەڵە شیعر دێت، ڕێک ئاماژە بۆ شیعری سۆفیانە دەکات، کە خۆیشی لەم دەربڕینەدا دەردەخات، کە من لێیەوە دەستم پێکردووە «عەرەبێکم، شێت و شەیدای جوانە بە ڕووبەندەکانم».

لە نامەیەکی تردا، کە ئەمجارەیان بۆ دایکی نووسیوە، بە دەنگێکی بەهرەمەندانەی پڕ لە ڕاز و شانازییەوە، کۆتایی دێنێت و دەنووسێت: «هەستن حوشترەکانی تاسەم! کات لە سەفەری شەومان دەڕوات،- ڕێگە دوور دەبێت و هەتا ڕووناک دەبێتەوە، سەختە لە تاریکاییدا ببینین».

لە ڕاستیدا هەر دوو دەربڕینەکە، نامەکەی کە ساڵی ١٩٢٥ بۆ دایکی نووسی و ڕەشنووسی ئەم دواییەی کە ساڵی ١٩٦٥ نووسیبووی، ئاماژە بە هەمان ئەستێرەی ئاسمانی ئێکێلۆف دەکەن، ئەویش «ئیبن ئەلعەرەبی»ە.

«هەستن حوشترەکانی تاسەم!» بۆ بەیتی XXIIIی تەرجومان ئەلئەشواق دەگەڕێتەوە، کە دەڵێ:

My desire is my troop of camels...

ئەو دەمەی دکتۆرانامەکەم (نا-ی ئێکێلۆف) دەنووسی، هەستم کرد ئەم پێوەندییە چەند گرنگە، بەڵام بەم شێوەیە گرنگ و گەورەم نەبینی و ئاسەواری ئەم دەربڕینەیشم هەڵنەگرتبوو، یاداشتەکەیش لە دوا دوو کۆپلەی بەیتی XXV تەرجومان ئەلئەشواقەوە سەرچاوەی گرتووە و لە وەرگێڕانەکەی نیکڵسۆندا وا داڕێژراوە:

Do not wonder, do not wonder, do not wonder at an Arab passionately fond of coy beauties, who, whenever a turtle- dove moans, is thrilled by the remembrance of his beloved and passes away.

وەک کە گوێمان لێیەتی و دەبینین، وشەکانی ئێکێلۆف ڕاسەوخۆ لە

an Arab passionately fond of coy beauties

وەرگیراوە. دیسان جیاوازییەکە خۆناسینەوەیە، گوتن بە فۆرمی من: «عەرەبێکم...».

ئێکێلۆف «دیوان»ەکەی بە وشە وەرگرتن لە «ئیبن ئەلعەرەبی»ەوە دروست دەکات.

چۆن ئێکێلۆف ئیبن ئەلعەرەبی دەدۆزێتەوە؟

ئێکێلۆف باسی کردووە کە چۆن ناوی ئەوی لە ڕۆمانە

بچووک و سەیرەکەی هێیدینستام، بە ناوی ئێندیمیۆن بینیوە، کە ساڵی ١٨٩٢ چاپ کراوە.

بەڵام ڕۆمانەکە لە ڕووداوی سەردەمی نوێ دەدوێت و زێتر باسی ئەوینی ڕۆژهەڵاتی دەکات، کە دەتوانرا بخزیتە ناو کولتووری ئەورووپایی سەدەی هەژدەمەوە، لەوەی کە باسی ئیبن ئەلعەرەبی شاعیر بکات. لە بارەی ئەمەوە لە «ڕێگەی گۆشەگیرێک»دا زێتر شارەزا دەبین، لەوێ ئێکێلۆف باسی زوو «تێنوێتی جوانی»ی خۆی و تەواو بێتوانایی دەکات کە دەربببڕێت، چۆن لەسەر بەرزاییەکان دەوەستا و سەیری خۆری زەردەی ئێوارانی دەکرد.

«لەوێ لە هەموو لایەک تەسەوف هەبوو، کە ڕایدەکێشام» «بەڵام بەتەواوی ئەو شتەم نەدۆزییەوە، کە دەمویست بیدۆزمەوە. هەتا تەرجومان ئەلئەشواقی محیەدین ئیبن ئەلعەرەبیم دەست نەکەوت. کە بۆ ماوەیەکی زۆر خۆشەویسترین کتێبم بوو... لەوێ بوو نەک لە هیچ شوێنێکی تر کە فێربووم مەبەست لە سیمبۆلیزم و سوریالیزم چییە»

هەر لە ساڵی ١٩٢٥ـەوە نووسینی لەم کتێبە وەرگرتووە، ساڵی دواتریش لە سەفەری بریتانیادا ئەو کتێبەی کڕیوە و لەوێ لە مانگی ئابدا لە نامەیەکدا نووسیویەتی:

«لەم ڕۆژە ناخۆشانەدا، ئیبن ئەلعەرەبیم زۆر خوێندووەتەوە. چ جۆرە شیعرێکە! /.../ کە هاتیتە ئەو دیوی ڕووبەندەوە، دەبینیت بۆ هەر شیعرێک لە دوورەوە دنیایەکی گەورە خۆی بکاتەوە و هەستی پێدەکەیت، خەیاڵی گەورە و بە جورئەتی ئەو دەبینیت. تەرجومان ئەلئەشواقی ئەوم کڕیوە. لێکدەرەوەی تاسە»

ئەم کتێبەیە کە نیکلسۆن بە پەخشان کردوویەتی بە ئینگلیزی و ساڵی ١٩١١ لە لەندەن چاپ کراوە، کۆمێنتاری ئیبن ئەلعەرەبی خۆیشی تێدایە. کە ئێکێلۆف هەموو ژیانی تەرجومان ئەلئەشواقی خۆشویستووە و گفتوگۆی لەگەڵدا کردووە..

کاریگەری شیعریی ئەم بەیەکگەیشتنە زوو هات، ئەوە ئیبن ئەلعەرەبییە کە سرووش دەدات بە هەوڵدانی نووسینی یەکەمین شیعر بە ناوی «پارچەکانی دیوانێک» کە ساڵی ١٩٢٧- ١٩٢٨ نووسرا. ئێکێلۆف خۆیشی ئەم وێنە چڕ و بچووکانەی بە «شیعرە سۆفییە سەرەتاییەکان» ناو بردووە.

ئێکێلۆف بە گەڕانی بێ کۆتایی سەرسوڕدەهێنێت، بەڵام بەقەد ئەمیش بە گەڕانەوەی بۆ سەر هەمان بابەت و هەمان ماتریاکی بنەڕەتیش.

دەبوو وا بێت، کە مودێرنیزم ئێکێلۆف ناچار بکات بۆ ماوەیەک دەستبەرداری ئەم شاعیرەی سەدەکانی ناوەڕاست ببێت. باسی «گۆڕانێکی بنەڕەتی و سەخت»ی کردووە، تێیدا ماوەیەک لە «سۆفیایەتی و باوەڕداری.» دوورکەوتووەتەوە و چۆن ڕووی لە «خوای ڕەقتر، زۆر کۆن و مودێرنتر» کردووە، بەڵام تەنیا چەند ساڵێک دواتر، لە کۆتایی ساڵانی ١٩٣٠دا، بە پێچەوانەوە جەخت لەسەر لە یەکچوونی ئیبن ئەلعەرەبی و مودێرنزم دەکات، گەرمیی شیعری عەرەبی و سیمبۆلەکانی وەکو خزمی سوریالی دەبینێت.

لێرەدا بەراوردێکی سەرنجڕاکێش لەگەڵ شاعیری عەرەب، «ئەدۆنیس»ی سەردەممان هەیە، کە لە وتارەکانیدا هەوڵی داوە پێوەندییەکی نێوان تەسەوفی عەرەبی و مودێرنزمی شیعر نیشان بدات، بەتایبەتی لای ڕامبۆ. ئەدۆنیس، کە نوێنەری ڕەوتێکی تەسەوف و ئیسلامی دوور لە شەریعەخوازییە، جەختی لەسەر توانای میتافۆر کردووەتەوە، لە گەیشتن بە شتی نادیار. ئەو وەکو ئێکێلۆف، ئاماژە بە گوتە بەناوبانگەکەی ئیبن ئەلعەرەبی دەکات، لە بارەی «ئایینی خۆشەویستی». دوور لە سنووری تەنگەبەرەکانی ئایینی. بۆ ئەدۆنیس «هەر شاعیرێکی ڕاستەقینە»، یان سۆفییە، یان سوریالییە. ئەو گەشە بەم ئاوێتە بوونەی شیعری عەرەبی سەدەکانی ناوەڕاست و مودێرنیزمی شیعری لە کۆتایی هەشتاکان و سەرەتای نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوو دەدات، نزیکەی شەست ساڵ پێشتر ئێکێلۆف خۆی دەکاتە شیکەرەوەی هەمان ڕوانگە.

ئەمەیش لە وتاری «مودێرنزمی سەدەکانی ناوەڕاست»دا ڕوو دەدات، کە ساڵی ١٩٣٤ نووسی. لێرەدا ئێکێلۆف بەتایبەتی دەستنیشانی میتافۆری بوێرانەی ئیبن ئەلعەرەبی دەکات وەکو مودێرن. بۆ ئەو، خودایە کە دیار و بەرچاوە، ئێکێلۆفیش دێرەکە دەڵێتەوە: «ئەو کە تۆ خۆشت دەوێت لەنێوان پەراسووەکانتدا دەژی: هەناسەکانت لەم لاوە بۆ ئەو لایان دەبات.»

ئاوها ئێکێلۆف، لە تێکستێکی مودێرندا، لە هەوەسی

لە ناکاوی سۆفیانەدا، بە درێژایی هەمان هێڵی ئەدۆنیس- دا، ئاوێتەی ئیبن ئەلعەرەبی دەبێت. ئەو دەمە ئێکێلۆفیش وەکو ئەدۆنیس زۆر خولیای ڕامبۆ و سوریالیزم بوو، بەڵام دواتر دەستبەرداری ئەم جۆرەی مودێرنزم دەبێت.

کەچی ئەستێرەی ئیبن ئەلعەرەبی قەت خامۆش نەبوو..

هەندێک جار ئێکێلۆف وا نیشان دەدات کە نازانێت گوتەی ئیبن ئەلعەرەبییە دەیڵێتەوە. با سەیری سەردێری شیعری «شەوێک لە ئوتوکاچ» بکەین، کە لە ساڵی ١٩٦١دا نووسیویەتی و دەڵێت:

Thou hast beheld thyself in what thou seest.

لەبن ئەم سەردێرەیشدا نووسیویەتی: «وشە لە خەوندا بیستراون». ئەمە وەک ئەوەی وشەکان لەخۆوە، دوور لە دەسەڵاتی بە ئاگاییەوە هاتبن. لەگەڵ ئەوەشدا بەڕاستی لە گوتەی کەمێک کۆنی ئینگلیزی دەچێت، کە وایشە. ئەم گوتە ئاسان سەرلەنوێ داڕێژراوەتەوە، لە بنەڕەتدا وایە:

Do not wonder at what thou seest, for thou hast beheld thyself in the mirror of a man.

تەنانەت ئەمەیش لە تەرجومان ئەلئەشواقەوە وەرگیراوە.

دیالۆگی ئێکێلۆف لەگەڵ ئیبن ئەلعەرەبیدا، لە شیعرەکانی دیواندا چڕ و پڕ دەبن. لێرە هەمان بەیەکگەیشتنی هەوەس و تەسەوف، وێنەی بەرجەستەکراوی زمان و بانگکردنی نادیارەکەی کە لە شیوەی خواوەندێکی ژنە، هەیە.

منێک کە پێویستی بە ڕووبەندی ژنانە هەیە، بۆ ئەوەی حەز و تامەزرۆی بەرەو عەدەم زێتر بکات. لەگەڵ ئەوەشدا بە بەراورد لەگەڵ نووسەرایەتی پێشووی ئێکێلۆف زۆر جیاوازە.

گەڕانەوەی ئیبن ئەلعەرەبی تەنیا لە چوارچێوەی گۆڕانێکی بنەڕەتی لە توانای شیعردا دەکرێت.

ئێکێلۆف لە شیعرەکانی دیواندا هەنگاوێکی گەورە و یەکلاکەرەوە لە ڕوانگەی خۆبینینەوە دوورەکەوێتەوە، هەنگاوێک وەک ئەو ساتیرەی لە شیعری Strountes و تەکنیکی کۆلاژکردن کە لە شیعری En Molna- elegi دا ئامادەبیان بۆ کراوە. ئەو کەسەی لێرە دەدوێت، لە لایەکی تر، لە کات و شوێنێکی تر دەدوێت. ئێکێلۆف بە شێوازی نووسین جەخت لە گوێزانەوە لە کات و شوێندا دەکات. ئەمەیش بە گوتنی زیکری زۆر کۆن، بەڵام بە وەرگرتن، یان ڕێک و ڕەوان وەرگێڕانی شیعر و پەخشانیش، کە بە شێوەیەکی سەرسوڕهێنەر دەیانهێنێتە ناو شیعری خۆیەوە.

ئێکێلۆف لە «دیوان لەسەر میر ئێمگیوون»دا لە دەسنووسێکدا یاری لەگەڵ کەسێکی خەیاڵکردەدا کردووە، کە تەواوی نەکردووە. دەتوانرێت ئەمە لە کۆمێنتارێکی بڵاو نەکراوەدا ببینرێت، کە لە Carolina Rediviva i Uppsala پارێزراوە، کە دەڵێت: «لە میر ئێمگیوونەوە، (نزیکەی ساڵی ١٢٠٠ دوای لە دایکبوون) لە پاش بەجێماو. گوننار ئێکێلۆف بە دەستپاکییەوە لە زمانی ئەسڵی کوردییەوە وەریگێڕاوە.» (پاشان لەناو کەوانەدا هاتووە) «(پەنجا شیعرێکم وەرگێڕاوە کە لە پاییزدا بڵاودەکرێنەوە. لەبەر ئەوەی ئەمە بژاردەیەکە و شاعیریش نەناسراوە، ڕەنگە ئەم کۆمێنتارانەی خوارەوە تیشک بخەنە سەر ئەم شیعرانە...)»

لە کۆمێنتاری ئێکێلۆف لە دیوانە چاپکراوەکەدا هیچ لە بارەی وەرگێڕانەوە نەنووسراوە، بەڵام ئەمە لە چەند ڕەشنووسێکی تردا هەیە. ئەوەی کە سەرنجراکێشە لەم کۆمێنتارەی کە ئاماژەی پێکراوە، ئەوەیە کە ئێکێلۆف مێژوویەکی نووسیوە، «نزیکەی ساڵی ١٢٠٠» کە زۆر جودایە لە ساڵانی ١٠٧١- ١٠٨١، ئەو سەردەمەی کە دیوانەکە وا دەگەیەنێت کە شاعیرەکەی تێدا ژیاوە. کە میر ئێمگیوون ساڵانی ١٢٠٠ ژیابێت، ئەمە زۆر سەیر لەگەڵ ئەو سەردەمە دەگونجێت، کە ئیبن ئەلعەرەبی ژیاوە و دەتوانین لەم قۆناغە سەرەتاییەدا هەست بە بەئانقەست چوونە ناو یەکدی ڕۆڵەکان بکەین.

لە ڕاستیدا ئەمە لە دەفتەرێکی گرنگی تری یادەوەریدا هەیە، لەوێدا تێبینییەک هەیە کە ئێکێلۆف ماوەیەک بیری لەوە کردووەتەوە، کە کۆمەڵە شیعرەکەی ناوبنێ «تەرجومان»/ هی ئەو کە پێی دەڵێن/ ئیسماعیل/ شازادە ئێمگیوون/ وەرگێڕانی. هتد. یان ڕەنگە دیوان. وەک کە تێگەیشتووین، ئێکێلۆف ئیبن ئەلعەرەبی بەکارهێناوە و شیعری ئەویشی لە ئینگلیزییەوە

وەرگێڕاوە، بۆ ئەوەی زیکرەکانی میر و دوای مردنیشی سەردولکەکان دابهێنێت.

بەمە توانی لە ڕووی زمانەوانییەوە مەودایەک نیشان بدا، لە هەمان کاتدا ڕەنگ و بۆن و بەرامی ڕۆژهەڵاتیش وەرگرێت، کە پێویستی پێبوو.

کەسە خەیاڵکردەکەی دەسنووسەکە، شێوازێک بوو بۆ ئەوەی گەشە بە کارەکتەرەکە بدات و ئەو دەنگە خواییانە داگیر بکات، کە بە شیعرەکانی دواییدا دیارن. لەگەڵ ئەوەشدا ئێکێلۆف بە تەواوی کەسە خەیاڵکردەکەی دروست نەکردووە، لەسەر دیوانەکە ناوی خۆی نووسیوە و ئامرازی پێوەندی «لەسەر» داناوە. دیوان لەسەر میر ئێمگیوون. کە وا دەگەیەنێت دیوانەکە هی میر نییە، بەڵکو کۆمەڵە شیعرێکە دواتر نووسەرێکی تر نووسیویەتی.

ئەو خیانەت لە ڕەنجی خۆیشی دەکات، کاتێک لە کۆمێنتارەکەدا دەڵێت کە ئەو «وەکو زۆر نووسەری مودێرن، باوەڕی بە دابەشکردنی چاخەکان نییە»، مێژوو بینینێکە کە لەگەڵ جێمس جۆیس هاوبیرە و ڕوونکردنەوەیەکیش دەداتە ئەو گواستنەوانەی لە کات و شوێندا دەیانکات.

ئێکێلۆف لە بەرهەمەکانی دواییدا بەشێوەیەکی تەواو نوێ، سنوورەکان بۆ ژانری شیعر دەکشێنێت، بەوەی کە نەک هەر داستانە شیعرییە کلاسیکییەکان بەکاردەهێنێت، بەڵکو کۆمەڵێک ژانری پەخشانیش، وەک یادەوەری، ئەفسانە و چیرۆکیش، بەکاردەهێنێت.

لێرەدا هەمەڕەنگییەکی دەنگ هەیە و ئاوازی «ئیبن ئەلعەربی»یش کە من هەڵوەستەم لە بارەیەوە کردووە، ئاوازێکە لەناو زۆر ئاوازدا، بەڵام شوێنێکی تایبەتی هەیە و هەر لە سەرەتای «دیوان لەسەر میر ئێمگیوون» دەبیسرێت:

ئەم شیعرەم بێ سەروایە: من(٤)
تەنێ دەیبەخشمە ئەو.
وشەی «ئەو» ئامانجمە و بۆ ئەو
ئامادەی هیچ سەودایەک نیم،
«بەخشین» و «وەرگرتن» نەبێ.

ئێکێلۆف خۆی ئاماژەی کردووە، کە سەرچاوەی ئەم دێرانە لە بەیتی XLIIی تەرجومان ئەلئەشواقەوە وەرگیراوە.

This poem of mine is without rhyme: I intend by it only Her.
The word Her is my aim, and for Her sake Iam not fond of bartering except (with) Give and take,,,.

بەڵام، لێرەدا دەخوازم بەتایبەتی لەسەر شیعری ژمارە ٢٧ لە بەشی دووەمی «دیوان لەسەر میر ئێمگیوون» بوەستم، چونکە بەشێوەیەکی سەرنجڕاکێش «تەرجومان ئەلئەشواق»ی ئیبن ئەلعەرەبی بەکارهێناوە. دەڵێت:

ئاخاوتنمان(٥)
لەسەر ڕێگای نێوان ئاو و تێنوەتیدا
سەردەمی گەنجی و گەشانەوەیم
دێنێتەوە یاد.

بەخۆمم گوت:
دوای پەنجا ساڵی تر
دوای لەخۆ ڕامانێکی زۆر
کە وەک زەڕنەقوتەیەک بێ هێز دەبم
ڕێگەی نێوان گۆماوی «بەڵێ» و «نەخێر»م
دێنێتەوە یاد.
چۆن حوشترەکانمان بەسەر چیاکان و
بەناو دۆڵاندا دەهێناو دەبرد،
چۆن بە لێکخشاندنی کۆلکەداری هیچ شتێک،
بە کۆلکە داری شتێک
ئاگرم بۆیان دەکردەوە.

لە گۆرانی XXXII ی تەرجورمان ئەلئەشواقدا وا گوتراوە:

1- Our talk between al- Haditha and al-Karkh recalls to me the period of youth and its prime.
2- I said to myself: After fifty years, when through long meditation I have become as weak as a young bird,
3- It recalls to my mind the period of youth and its prime,

4- And the driving of the camels up hill and down dale, and my kindling fire for them by rubbing the afar and the markh together.

بێنگت لاندگرێن، له دکتۆرانامەکەیدا «تەنیایی، مەرگ و خەونەکان» ئەم پێوەستییە توندەی نێوان ئەم دوو شیعرەی دەستنیشان کردووە و ئاسانیشە لە شیکردنەوەکەیشی قووڵ بیتەوە. ئەم شیعرە لە ناو ئەم دەفتەرە ڕەشەی تێبینیدا هەیە، کە پێشتر ئاماژەم پێکردووە و لە ڕاستیشدا چەند لێکدانەوەیەکی هەیە. ئەگەر کەمێک لە نزیکترەوە سەیری شیعری ئێکێلۆف بکەین، وەک وەرگێڕانێکی دەقاودەق خۆی دەنوێنێت.

Our talk کراوە بە «ئاخاوتنمان»

recalls to me the period of youth and its prime

کراوە بە «سەردەمی گەنجی و گەشانەوەیم/ دێنێتەوە یاد.

لە شیعرەکەدا، تاکە جیاوازی، بەڵام گرنگ کە هەیە، ئەوەیە کە ئێکێلۆف ناوی شوێنەکان «الحدیثة» و «ألکرخ» دەگۆڕیت و «ئاو» و «تێنوێتی» لە جێگەیاندا دادەنێت، کە دوو چەمکی سیمبۆلین.

لە بەردەوامیشدا بە هەمان شێوەیە، کاتی یادهاتنەوە، بە تەواوی لەگەڵ ئەو کاتە دەگونجێت کە باسی کراوە و لەوێ وێنەی خودی شاعیر هەیە، کە بە بیرکردنەوە و لە خۆ ڕامان شەکەتە و وەکو زەڕنەقووتەش بێ هێزە. دیسان ئێکێلۆف ناوی شوێن دەگۆڕیت، «سل» و «حجر»ی بە دوو وشەی پێچەوانەی یەکدی دەگۆڕیت و دەیانکات بە ڕێگەی نێوان گۆماوی «بەڵێ» و «نەخێر».

ئەم پێچەوانەیە تا کۆتایی بەردەوام دەبێت و لە دوا وێنەی پڕ لە ڕاز و کاریگەریشدا دەڵێت:

«چۆن بە لێکخشاندنی کۆلکە داری هیچ شتێک،
بە کۆلکە داری شتێک
ئاگرم بۆیان دەکردەوە.»

ئێکێلۆف بە ڕوونی نهێنی شاراوەی لە وێنەی «ئیبن ئەلعەرەبی»دا بینیوە، بەڵام دایڕێژاوەتەوە بۆ ئەوەی ساکار و لە ڕووی شیعریشەوە بەهێزتری بکات. لێرەدا ئێکێلۆف ڕێگەی ئەبستراکت دەگرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەبینین چەند نزیکی پێشەنگەکەیەتی، کە دەڵێت: and my kindling fire for them by rubbing the- afar- and the- markh- together.

بە گوێرەی پەراوێزی نیکلسۆن، ئەم وشانە، names of trees whose wood was used for this purpose

واتە، ناوی جۆرە دارێکن کە ئاگریان پێ دەکرایەوە.

کاتێک ئێکێلۆف ئەم بەریەکدی کەوتنە فیزیکییەی کۆلکە دارەکان دەکات بە میتافۆرێک بۆ ئەو ساتە دراماتیکییەی نێوان دیار و نادیار، «هیچ شتێک و شتێک» کە بە پیتی گەورە نووسراون، ئەوسا تەواو بە هەناسەی ئیبن ئەلعەرەبی کار دەکات و هەمیشە وا دەکات کە نادیار و دیار بخزێنە ناو یەکدییەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا شیعری «ئیبن ئەلعەرەبی»ش دەکات بە هی خۆی. ئەنتیتێسەکە (دژەڕا) ڕوون و جوان دەردەکەوێت، دژەکان کە بە پیتی گەورە نووسراون، هەر لە سەرەتاوە شیعرەکەیان بینا کردووە: ئاو و تینوێتی، بەڵێ و نەخێر، هیچ شتێک و شتێک. ئەم شێوازەی لە شیعری «بگرە و بنووسە»دا هەیە، هاتووەتە ناو ئەم شیعرانەی دواییشییەوە. ڕێگەی نێوان دژەکان، ڕێگەی ژیانە، بە ڕوونی لە دیمەنی سروشت و بەریەکدی کەوتنی کۆلکە دارەکاندا نووسراوە. ئێکێلۆف داڕشتنی کۆپلە شیعریشی ڕۆشنتر کردووە. دەتوانین لێرەدا بڵێین لە شیعری خۆیشیدا دوو وەرگێڕانی کردووە، لە ئینگلیزییەوە بۆ سویدی و لە پەخشانیشەوە بۆ شیعر. ئێکێلۆف قەت تەواو وەرگێڕانە پەخشانییەکەی «نیکۆلسۆن»ی بەدڵ نەبووە.

مانای چییە، کە بە دەنگی کەسێکی تر بەم شێوەیە بنووسیت؟

ئێکێلۆف لە شیعرەکانیدا مامەڵە لەگەڵ غیابی شوناسی خۆیی دەکات، لە دیوانیشدا وا دەکات:

بە تەنیا لە شەوی کپ و بێدەنگدا(٦)
ئەو دەمەی هیچ شوناسێک هی من نییە
بێناو ئاسوودە ببم؟
ئەستێرەکان وەک ئاوێنابووی سەر ڕووی دەریایەک
چ شوناسێکیان هەیە؟

هێشتا لە عەکسی ئەوان بچووکترم، لە تاریکایی

ئەمە هەمان بابەتە کە لە شیعری Farjesangدا گوتراوە: «لە ڕاستیدا تۆ هیچ نیت». لە «سیانەی دیوان»دا دەنگەکە جیاوازە، بەڵام لە هەمان شەوەوە هاتووە و بە هەزار و یەک شەویتریش دەوڵەمەند کراوە.

دەنگێکە بێ بنەچەیە و ئەم دەنگەیشە کە دەنگێکی زۆر تایبەتی نەناسراو و بە چرپە دەداتە شیعرەکانی دوایی ئێکێلۆف. ئەوەی کە سەیرە، ڕەنگە ئەوە بێت کە ئێمە وەک تایبەتمەندییەکی ڕەسەنی ئێکێلۆفی لەم شیعرە دەگەین، ئەگەرچی هەر تەنیا لە وەرگێڕان و وەهم پێکهاتووە. ئەمە دەنگێکە لە بەرەکەی ترەوە- لە یادەوەرییە زۆرەکەوە، لەگەڵ سێبەر دەدوێت. لەوێ گۆڕان و تێکەڵکردنەکان هەن، بەڵام ئەم ساکارییە نوێیەیش هەیە، کە هەموو شتێک لە هەمان کانیاوە گەورەکەوە هەڵدەقوڵێت.

ئامادەنیم ئەوە ڕوون بکەمەوە لێرەدا چی ڕوو دەدات، بەڵام ئەمە دەهێنێت ئەو ساتانە بهێنینەوە یادمان، کە ئەم گۆڕانەی لە شیعرەکەدا ڕوو دەدا. ساتێکی ئەفسووناوییە، کە کاتێک ئێکێلۆف دەبیەستێتەوە بەو حیکایەتە موعجیزەیەی کە چۆن میرێک سەری لە کانییەک هەڵدەهێنێت و کە دەریشی دێنێت، سەدان ساڵ ون بووە، سەرلەنوێ لە دایکبووەتەوە و ناناسرێتەوە.

ئێمە زۆرجاران کە یەکێک دەمرێت، دەڵێین ئەو کەسە «لە کات دەرچووە». وا پێدەچێت لای ئێکێلۆف وا نەبێت. ڕاستتر مردووەکە دەچێتە ناو کاتێکی گەورەتر و ئێکێلۆف دەیەوێت ئەم ساتە بهێنێتەوە.

وەک ئەو میرەی جارێکیان سەری لە کانییەک هەڵهێنا، (٧)

لە چاوترووکانێکدا هەستی بە وڕبوونی کات کرد،

١٠٠١ ساڵ بۆ دواوە، لێشاو بێنێتەوە ناو کات.

ئاکام. دێرەکەی ئێکێلۆف «عەرەبێکم، شیت و شەیدای جوانە بە ڕووبەندەکانم» مانای چییە؟

وەک کە بینیمان ئەمە پێوەندی چڕی بەم حاڵەتە شڵەژاوییەوە هەیە، کە لە ئەستەمبوڵ لە پەرستگەی ناو کۆشکی «بلاچێرن» ئێکۆنی خواوەندێک دەبینێت و شەپۆلی یەکەمی شیعرەکانی دیوانی لێ لەدایک دەبێت. ئەمە داستانێکی ڕۆمانسییە، کە شیعرێکی وا لە غەیبەوە بێت. شیعرەکە بەشێوەی تەقینەوە هات، بەڵام زۆر بە وردی و بە دیقەت خۆ ئامادەیی بۆ کرابوو. لەو دەفتەرەی تێبینیدا(٨) kurdisk getaboren، کە پێشتر ئاماژەی پێ کراوە، بەشێک نووسین بەرچاو دەکەوێت، زێتری ڕوون دەکاتەوە کە مەسەلە چییە.

عەرەبێکم

بە ئەشق نەخۆش

کە تەنیا عەرەب دەتوانێت وا بێت.

فرانکییە گۆرانیبێژەکانی ئەشق عەرەب بوون

کە دەستبەرداری باوەڕیان نەبوون.

لێرەدا تێدەگەین، کە ئێکێلۆف چەند بە ئاگا بووە لە گەشەی شیعری عەرەبی سەدەکانی ناوەڕاست لە ئیسپانیا، تا دەگاتە شیعری کۆشک و پاشایەتی لە خۆرئاوا، کە دواتر دانتی و پێتراسە گەشەیان پێدا. ئەویش وەکو ئیبن ئەلعەرەبی مکوڕە لەسەر بوونی ئایینێکی خۆشەویستی دەرەوەی سنوورەکانی ئایین، بەڵام ئێکێلۆف باسی خودا ناکات، خوا نییە.

ئاوێتەبوونی ئێکلۆفی گەنج لەگەڵ مودێرنیزم و شیعری سۆفیانەی سەدەکانی ناوەڕاست، کە زۆر لە پرۆگرامی ئەدۆنیس دەچێت. ڕێگە بە شیعرێک دەدات، کە بەناو کات و شوێندا دەڕوات و وادەکات سێبەرەکان دەنگیان هەبێت. لێرەدا ئێکلۆف هەنگاوێکی تا ڕادەیەک گەورەی ناوە، لەوەی کە لە پاریس چۆن بیری دەکردەوە، لەو بیرەوەرییەی کە ساڵی ١٩٢٩- ١٩٣٠ نووسیویەتی، دژی ئیبن ئەلعەرەبی دەبێتەوە و نووسیویەتی: «ناتوانیت بیخوێنیتەوە، بێئەوەی ڕۆحت زۆر بریندار نەکات». ڕەنگە ئێکێلۆف لە دوا خۆخەریک کردنیدا سەرکەوتوو بووبێت، کە ئیبن ئەلعەرەبی هەزم بکات، هەر لەبەر ئەوەی شوێنێکی دوور لە ڕەچەڵەک و بنەچەی خۆی دۆزیوەتەوە. ئەو کەسەی دەدوێت هیچ کەسە، یان هەموو کەسێکە. «کەواتە من، من بووم، کەواتە من کەسێکی تر بووم...» ئەمەی لە ڕەشنووسێکی شیعری «ئەو کەسەی سیکلۆپ لە چاو لەناو خەون نقوم دەبێت»، لە ڕێ نیشاندەر بۆ ناخی زەوی نووسیوە. «لەژێر لێوەوە ناوێکم

گـوت، ناوی خـۆم یان هی کـەسـێکی تر» مـردووەکـان نوتقیان دراوەتێ.
لەگـەڵ ئەوەشـدا ڕەنگە شـیـعـری ئێکێلۆف، قـەت لەم شیعرانەی دوایی بەهێز و زیندووتر نەبن.

پەراوێزی وەرگێڕ:

– ئەم بابەتە لە یادەوەریی ١٠٠ ساڵەی لە دایکبـوونی گـوننار ئێکێلۆف، لە ٢٠٠٧/٩/١٥ پێشکەش کرا. هێشتان بە سوێدی بڵاونەکراوەتەوە، بۆیە ئاماژە بە سەرچاوەکەی نەکراوە.

*** ئەندێرس ئۆڵسـۆن. پرۆفـێسـۆری زانسـتی ئەدەبە لە زانکۆی ستۆکهۆلم. شاعیر، ڕەخنەگر و ئێکێلۆفناسە.**

١– ناوی کتێبخانەی زانکۆی ئوپسالایە.

٢– دیوان لەسەر میر ئێمگیوون، ستۆکهۆلم ٢٠٠٦ ل. ٤٢.

٣– ڤـارنەرڤـۆن هێـیـدێنسـتـام ١٨٥٩– ١٩٤٠، نووسـەرێکی سوێدی بوو، ئەندامی ئەکادیمیای سوێدی بوو و ساڵی ١٩١٦یش خـەڵاتی «نۆبڵ»ی وەرگـرتبـوو. ئێکێلۆف لە ١٩٣٢/٩/٢٩ نامـەیەک بۆ هێـیــدێنســتـام دەنووسـێت و دەڵێت:... ئەگـەر «ئێندیمیون»ی تۆم نەخوێندبایەوە، قەت بەم ناوەوە نەدەنووسام،... ئەم ڕێککەوتەش، بەش بەحـاڵی خـۆم گـەورەترین مـانای بۆ من هەبوو، چونکە ئیبن ئەلعـەرەبی، بوو بە یەکـەمین هاندەرم بۆ ئەم ڕووباری سـیـمـبـۆلە، کـە بە بن هەمـوو وشـە، خـەیال و فـۆرمـە دیارەکاندا دەڕوات.

٤– دیوان لەسەر میر ئێمگیوون، ستۆکهۆلم ٢٠٠٦، ل١٧

٥– دیوان لەسـەر مـیـر ئێـمگـیـوون، سـتـۆکـهـۆلم ٢٠٠٦، ل ٨٥ سەرنجی ئەمە بدە، کە کەمێک جیاوازی لەنێوان ئەم شیعرە لێرە و لە چاپی یەکـەمی شـیـعـرەکـەدا هەیە، دەکـرێت ئەمـەیان بە دوا وەرگێڕان بخوێنرێتەوە.

٦– ڕێ نیشاندەر بۆ ناخی زەوی، ستۆکهۆلم ٢٠٠٧ ل٤٦.

٧– ڕێ نیـشـانـدەر بۆ نـاخی زەوی، سـتـۆکـهـۆلم ٢٠٠، ل٢٨، هەروەها لە شیعری سواڵکەرێک گوتی، ل ٩٢دا، باسی سەفەری شـازادەکـە دەکـات. ئێکێلۆف لە پەراوێزدا نـووسـیـویەتی، کـە ئەم چیرۆکە لە هەزار و یەک شەوەوە وەرگیراوە.

٨– کـۆمـەڵێک دەفـتـەری تێـبـینی و ڕەشنووسی شـیـعـری ئێکێلۆف، لە کـتـێـبـخـانەی زانکۆی ئوپسـالا پارێزراون.. لەسـەر یەکێک لەم دەفتەرانە نووسیویەتی: نێریی کـورد، کە تێبینی و ڕەشنووسی یەکـەمی شـیـعـری «دیوان لەسـەر مـیـر ئێـمگـیـوون»ی تێدایە.